

irányát ne igyekezzenek becsmérelni olyanok, akik ezáltal a vele való végzetes összehasonlítást akarták elkerülni. De amint már bekövetkezett a politikai kijózanodás, amely értékeink helyes felismerésére vezetett, utat tört magának a közvéleményben az a belátás is, hogy azok a művészeti irányok, amelyeket Benczúr művészetének lekicsinylése kapcsol össze, a magyar faj művészi izlését és szükségleteit kielégíteni nem tudják.

A Benczúr Társaság megalakulásának első két évében egy-egy nagy sikerű kiállítást rendezett a Nemzeti Szalonban. Elnöke akkor Pentelei Molnár János, a pár héttel ezelőtt elhunyt kiváló festőművész volt. A Társaság 1924 tavaszán újjáalakult. Elnökévé Dudits Andort, a magyar freskó- és történeti festészet elismert kiválóságát, ügyvezető elnökévé pedig Magyar Zoltán vallás- és közoktatásügyi miniszteri osztálytanácsost választotta. A társulat igazgatója Tolnay Ákos festőművész, rendes tagjai pedig Boruth Andor, Burghardt Rezső, Czencz János, Csuk Jenő, Deák Ébner Lajos, Frank Frigyes, Gyárfás Jenő, Katona Nándor, Kálmán Péter, Kiss Rezső, Krusnyák Károly, Knopp Imre, Kunwald Cézár, Olgyay Ferenc, Gy. Sándor József, Stetka Gyula, Szüle Péter, Udvary Géza és Vágó Péter festőművészek, Berán Lajos, Gárdos Aladár, Horvai János, Lányi Dezső, Ligeti Miklós, Lux Elek, Margó Ede, Róna József és Strobl Alajos szobrászművészek.

A Benczúr Társaság kiállításokon kívül felolvasó üléseket is tart, ösztöndíjakat tűz ki tehetséges fiatal művészek fejlődésének előmozdítására, valamint művészeti kiadványok közrebocsátását is feladatának tekint.

A múlt hónapban tartotta ezévi ünnepélyes ülését a M. Tud. Akadémia felolvasótermében. *Berzeviczy Albert*, a Magyar Tudományos Akadémia elnöke és a Benczúr Társaság tiszteleti tagja tartott elnöki megnyitót, kiemelve azt, hogy mivel tartozik a nemzet Benczúr Gyula emlékének és hangsúlyozva, hogy főleg Benczúr műveinek méltó összegyűjtése egyik fontos kötelességünk. Utána *Karl Ritter von Marr* titkos tanácsos, a müncheni képzőművészeti akadémia nyug. igazgatója,

Benczúr Gyulának müncheni idejében volt tanítványa tartott lendületes előadást *Benczúr in München* címmel, amelyben Benczúr müncheni működésének és életének sok, eddig ismeretlen fontos adatát tárta fel, amelyek Benczúr megírásra váró életrajzának nagyon becses adalékai lesznek. Mélyen elemezte azt a művészi irányt, amelyet Benczúr is képviselt és amelyet Marr egy más alkalommal tömören úgy jellemezett, hogy: „Festeni másként is lehet, de tudni csak így”; majd előadását a következő szavakkal végezte: „Vajjon Benczúr kizárólag magyar festő volt csak? Nem!! Sokkal, sokkal több volt. Művésze valamennyi többi nemzet művésze mellett fog ragyogni. Művészi egyéniségének erejét senki sem fogja csökkenteni, vagy legyőzni: művésze örökre fennmarad. Annak a nemzetnek pedig, amely ilyen művészt valhat magáénak, hálásnak kell lennie a sorssal szemben és a legnagyobb büszkeséget érezheti szívében.”

Ezek a szavak mutatják, hogy milyen kegyelettel őrzik ennek a nagy magyar mesternek emlékét Münchenben, amely a művészetnek mindig világhíres központja volt. Ez mutatja egyúttal Marr Károly ama belentésének művészeti fontosságát is, hogy 1925-ben Münchenben Benczúr Gyulának és a Benczúr Társaságnak műveiből kiállítást kívánnak rendezni.

— yz —

Kiállítások. A Szépművészeti Múzeum gazdag grafikai gyűjteményéből a XVIII. század francia grafikáját mutatja be a nagyközönségnek. A kétszázat meghaladó karc, metszet, aquatinta teljes egészében tárja eléink a „gálans század” grafikai művészetét. Olyannyira szakszerű és gondos az anyag összeállítása, hogy a kor művészetén kívül a rokokó lelkületét — az alakiságokban, játszi könnyedségben, suhanó érzékiességben, mulatató, szemneketsző ünnepélyeskedésekben magát kiélő, fölényeskedő, az életben csak szórakozást kereső világfelfogást is pompásan szemlélhetjük még akkor is, ha azon időkről bővebb ismeretekkel nem rendelkezünk.

A jelzett század francia grafikája természetesen mindenben a rokokó művészet irányát követi. Főereje a kifejezésbeli tökéletesség, a

kellemes, szép formák keresése, a mondanivalók szabatos közlése. Az eszmei tartalom pedig vagy egy kis érzékieskedésben (amely távol áll az újabb idők vaskos érzékiségétől) vagy pedig színészi tetszelgésben, néha meg ünnepélyes komolykodásban merül ki. Azaz, ha nem mélyed is el túlságosan, de külsőségeiben, kifejezéseiben tökéletes, közlékeny és érthető.

A kiállításon a kor nagy művészei majdnem teljes számban vannak képviselve. A művészettörténelem nagyjai közül ott látjuk Watteau rézkarait („Divatos alakok“, „Bevonuló újoncok“, „Olasz színtársulat“), Boucher-nak nagyobbára Watteau rajzai után készített rézkarait és Fragonard-nak főleg olasz festők műveit feldolgozó karcait („Az emmausi tanítványok“ S. Ricci festménye után és több Tiepolo, A. Carracci-kép metszete).

Kiváló művészetbeli készséggel és finomsággal párosult munka Etienne Fiequet két arcképe (J. B. Rousseau és J. La Fontaine). Korabeli művészek képeiről színes kréta-modorban készült lapjaival szerepel Gilles Demarteau.

A kiállított munkák zsánerképek, pástor- és mitológiai jelenetek hírességek, uralkodók arcképei (XV. és XVI. Lajos francia, Nagy Frigyes porosz és III. Agoston lengyel király, Jaques Neckert, a „nankirály“ udvari festője: Hyacinthe Rigaud stb.), de van nevezetes eseményt megörökítő mű is, pl. XV. Lajos szobrának felavatásakor rendezett ünnepség Rheimsban, Voltaire szobrának megkoszorúzása, a Comédie Française színpadán (metszette és karcolta Ch. E. Gauche).

Találunk egy magyar vonatkozású darabot is, Gleich két rézkarca közül az egyik egy francia, a másik egy magyar bűvészt ábrázol. Az akkori idők magyar huszár egyenruhájába öltözött, eszmasz-csákós, jó magyar vácású bűvész lóhátról kínál a köréje gyűlt sokaságnak apró üvegekben valamilyen csodaitalt.

A Nemzeti Szalon Balaton-kiállításán a magyar tenger régi mesterei közül Mészöly Géza és Valentiny János szerepelnek, Mészöly magán-gyűjteményekben levő, most bemutatott képei közül legértékesebb a „Balatonrészlet“ című nagy vászna, mely gondos rajzával, jól felépített

csoportosításával és elrendezésével, pompás színeivel és pontos természetmegfigyelésével beszédesen tanuskodhatik arról, hogy vannak a művészetben állandó érvényű értékek, melyeket semmiféle modernizmussal, semmilyen népszerűséggel pótolni nem lehet. Ugyancsak becsületes művészmunka Valentiny „Vihar előtt a tihanyi öbölben“ című vászna, noha minőségileg gyengébb Mészöly alkotásainál.

Napjaink festői közül legnagyobb sorozattal (18 kép) szerepel Csuk Jenő. Művészetének értékéből sokat levon az, hogy színei túlon-túl összefolynak s így formái elködösödnek, elalaktalanodnak. Legjobb vászna a „Ködös Balaton“.

Kárpáthy Jenő ez alkalommal is mint biztos kezű, kiforrott tudású művész lép elénk és minthogy a víztükör és a felette lebegő páras levegő különleges festője, kiállított alkotásai a tárlat legművészeibb darabjai közé tartoznak („Déliidő a Balatonon“, „Tihanyi móló“).

Elmélyedő, igaz művészi munka szüleménye Kövesdy Géza „Lovak a Balatonban“ című olajképe. A pontos rajz, a jól alkalmazott szín, a helyesen megfigyelt és gondosan kiválasztott forma legjobbaink sorába helyezi a művészt.

Valósággal a kék szín szimfóniája Várady Gyula fejlett érzékkel kék alaphangra dolgozott „Balatongyörök lát képe“ című vászna.

Boszny István, Glatz Oszkár, Hermann Lipót, Udvary Pál, Vaszary János (válogatott, pompázó színekkel megfestett „Fürdőző aktok“), Ivánvi Grünwald Béla alkotásai emelkednek ki a festmények közül.

Az akvarellfestők közül messze kiemelkedik Neogrády László miniatűr részletességgel kidolgozott bravúros „Badaacsony-Tomaj“-a.

A posztellrajzok közül kiválnak Rippl Rónai József („Fürdőzők a Balatonban“), Nagy István (erőtlen hangulatképei), Ripszám Henrik (éki mélyen felfogott „Csopaki misé“-je) és Feszty Árpádné, valamint Wagner Géza művei.

A grafikai lapok sorában említést érdemelnek Haranghy Jenő (két rézkarcával) és Páris Erzsi (Szigligetet ábrázoló ceruzarajzával).

A szobrászati részből felemlítjük Kisfaludi Stróbl Zsigmond mozaikmas „Kévekött“ című alkotását és

Szentgyörgyi István nagyszerű szobrászati érzékkel, nagy művészeti hivatottsággal és teljes mesterségbeli felkészültséggel megmintázott „Fürdő után” című bronz aktját.

Székelly Miklós.

Kelet és Nyugat. A mi Nyugat néven összefoglalt európai művelődési egységünk sokszor fordult már a Kelet felé. A régi Görögország, a világbíró Róma, a keresztény középkor lovagállamai a kereszties-hadjáratok idején, az újkor kezdetén a gyarmatosító államok: mind döntő befolyása alá jutottak sok esetben a keleti szellemnek. A XVIII. századtól kezdve mind erőteljesebben mutatkozott az az öntudatos törekvés, hogy a Kelet művészetét, költészetét, vallásait, világnézetét bevonják a nyugati népek a maguk szellemi életébe s ezt csinosítsák, gazdagítsák az exotikus szépségekkel. A koránt lefordítják, a perzsa, a hindu lírát, epikát, drámát megismertetik a nemzeti nyelveken, sőt ezeknek a szelleme beszivárog a legnagyobb nyugati alkotók műveibe. A németek a XVIII. századtól kezdve vezették a keleti szellemnek tendenciamentes, hű visszafükrözésében. Ők fordultak mind többször igazi filozófiai érdeklődéssel e távoli népekhez s a német romantika egyik örököse. Schopenhauer már magába szívta és rendszerben örökké hatóvá tette azt az édes mérget, amely a nap sugaraiiban izzó India buja tájain termett.

A Kelet felé fordulás különösen napjainkban vált ismét elterjedt szokássá Németországban. Már a háború előtt követték egymást az utleírások, a művészi színvonalon álló Indienfahrt-ok. Hogy mennyire hálás témát nyújtottak ezek, azt legjobban a jó üzletember Hanns H. Ewers bizonyította be, aki idevágó könyvének bevezetésében cinikusan bevallotta, hogy anyagi tekintet vezette megírásuknál; tehát a tőle favorizált legmerészebb, idegizgató, csiklandós, két-, azaz nagyon is egyértelmű, fantasztikus, patológikus, sikert hajhászó, modernebbnél modernebb művészi szörnyűségekkel is fölvehették a versenyt. Az összeomlás óta is folytatódott ez az idegen világok felé fordulás. G. Hauptmann Weisser Heiland-ja és Indipohdi-ja éppúgy tanuskodik erről,

mint Stucken hatalmas regénye, *Die weissen Götter*, melynek utolsó kötete kevéssel ezelőtt jelent meg. A kisebb terjedelmű alkotások egész sora csatlakozik ezekhez s alig telik el hónap, amely ne gazdagítaná a német szépirodalmat keleti avagy exotikus tárgyú művekkel. Emellett pedig gyors egymásutánban jelenmeg a népszerű hindu író, Rabindranath Tagore szerzeményei német fordításban, sőt a színpadot is meghódítják, mint pl. a „Postamt” lehelletfnomságú képeinek nagy sikere igazolja. A költő németországi látogatása pedig valóságos diadalútjelleget öltött.

A nagy érdeklődés azonban korántsem szorítkozik kizárólag a szépirodalmi alkotásokra, hanem még sokkal fokozottabban a nagy keleti népek szokása, erkölce, vallása, etikája, filozófiája felé fordul. Buddháról ismét nagyobb számban jelennek meg művészi meg tudományos szempontból érdekes munkák, Keyserling gróf könyve, a *Reisetagebuch eines Philosophen* pedig. Spengler híres könyve, az *Untergang des Abendlandes* mellett az utóbbi éveknek legolvasottabb műve volt. Kiemelkedően fényes fejezetei ennek a kétkötetes, nagy Reisetagebuch-nak éppen a távoli Keletre vonatkozó részei, mint pl. Kína különös, a nyugati ember számára első pillanatra olyan rejtélyes, valószínűtlen világának kiválóan egyéni bemutatása. Most pedig legújabbban az ősz Eucken gazdagította a német tudományos irodalmat egy csinos kis kötettel, amely a legnyitabban mutatja, hogy a mai világfölfordulások iránytalan napjaiban milyen érdeklődéssel fordulnak a legtávolabbi népek egymás felé, hogy segítséget, tanácsot, irányítást kapjanak megpróbáltatásaik éveiben. Mindegyik a másik szellemi világában, nézeteiben, etikájában, filozófiájában keresi azt, ami neki hiányzik, ami szemeit megnyithatná saját, még tisztán nem látott problémáira vonatkozólag, ami utat tathatna neki ebben a mai káoszban, az erkölcsi, szellemi erők ziláltságának közepette. Eucken határozottan fölérték a versaillesi tanácskozásokról visszatért kínai államférfiak, hogy szellemi erejével segítségére siessen népüknek. (A közelmúltban kiadott, keresetlen egyszerűséggel, vonzó közvetlenséggel megírt önélet-